

Research Article/Araştırma Makalesi

The Fourth Kind (2009) Filminde Sahte Belgesel Aktarım Biçiminin Mizansen Çözümlemesi Çerçevesinde İncelenmesi

An Analysis of The Fourth Kind (2009) Within the Framework of Mise-en-Scène in the Mockumentary Narrative Style

Buğra Mert ALKAYALAR¹

<https://doi.org/10.15659/tjss.2025.020>

ÖZ

Sinemada kurmaca filmler gerçekte yaşanabilir, yaşanmış veya asla yaşanamayacak hikayeleri anlatmaktadırlar. Belgeseller ise gerçeklik iddiası taşımaktadırlar. Sahte belgesel, gerçek ile kurmacanın sınırlarının silikleştiği, iç içe geçtiği yenilikçi ve klasik sinema anlatısının dışına çıkan bir film türüdür. Sahte belgeseller, kurmaca bir metni belgesel türünün gerçekçi sinema dilini kullanarak anlatmaktadır. Bazı filmler nitelikleriyle direkt olarak sahte belgesel türüne dahil oluyorken bazıları ise sahte belgeselin dilini bir aktarım biçimi olarak kullanmaktadır. Sinemada korku janrı, sahte belgesel türünün dilini aktarım biçimi olarak kullanarak ikna ve sorgulatma kabiliyetlerinden faydalanmaktadır. Özellikle buluntu film (found-footage) alt türündeki korku filmlerinde sahte belgesel türünün özelliklerine rastlanmaktadır. Buluntu film alt türüne dahil olan, 2009 yapımı *The Fourth Kind* (Dördüncü Tür) adlı Amerikan yapımı korku filminde gerçek bir olayın anlatıldığı başından itibaren vurgulanmaktadır ve filmin içinde hem kurmaca hem de gerçek olduğu iddia edilen görüntüler yer almaktadır. Ancak film bütün iddialarına rağmen insanların uzaylılar tarafından kaçırılmalarını ve o anlarda yaşadıklarını anlatan kurmaca bir senaryoya sahiptir. Bu durumda gerçek olduğu iddia edilen görüntülerin de gerçek olmadığı anlaşılmaktadır. Buna rağmen 2009 senesinden bu yana izleyiciler tarafından yapılan yorumlarda filmdeki olayların gerçekliğinin sorgulandığına ulaşılabilmektedir. Filmin, izleyiciye sunduğu mizansenindeki özellikleriyle bazı sahnelerde sahte belgesele dönüştüğü düşünülmektedir. Bu çalışmada amaçlı örneklem metoduyla seçilen *The Fourth Kind* filminde sahte belgesel türünün bir aktarım biçimi olarak kullanımı filmin mizansenindeki öğeler üzerinden mizansen çözümlemesi yöntemiyle incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *The Fourth Kind*, mizansen çözümlemesi, sahte belgesel, korku sineması, buluntu film

¹Arş. Gör. İstanbul Kültür Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Çizgi Film ve Animasyon Bölümü, b.alkayalar@iku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1189-2863

ABSTRACT

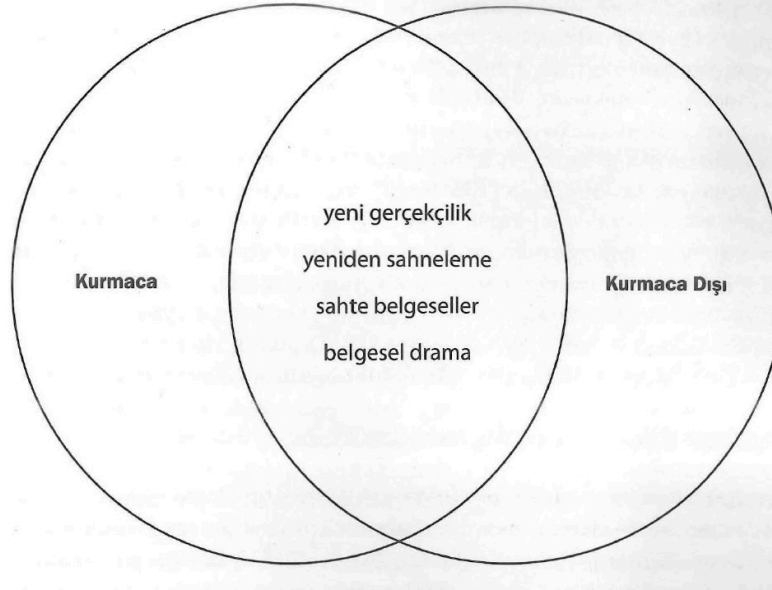
*In cinema, fictional films depict stories that can be real, have been real, or could never happen. Documentaries, on the other hand, claim to represent reality. Mockumentaries are an innovative film genre that blurs the boundaries between reality and fiction, diverging from classical cinematic narratives. Mockumentaries present fictional narratives using the realistic cinematic language of documentaries. While some films can be directly categorized as mockumentaries due to their characteristics, others utilize the language of mockumentaries as a narrative technique. In cinema, the horror genre often adopts the mockumentary style as a means of persuasion and to provoke critical questioning. This is especially evident in the found footage subgenre of horror films, which frequently exhibits features of the mockumentary format. The 2009 American horror film *The Fourth Kind*, a part of the found footage subgenre, emphasizes from the outset that it portrays a true story, incorporating both fictional and purportedly real footage. However, despite these claims, the film follows a fictional narrative depicting the abduction of individuals by aliens and their experiences during these events. Consequently, it becomes evident that the “real” footage claimed by the film is also fictional. Nonetheless, audience commentary since 2009 suggests that the film’s events continue to provoke debates about their authenticity. Certain scenes in the film are perceived as transforming into a mockumentary due to specific elements in its mise-en-scène. This study examines the use of the mockumentary as a narrative technique in *The Fourth Kind* through an analysis of its mise-en-scène. The film, selected through purposive sampling, will be analyzed using the mise-en-scène analysis method to explore how elements of the mockumentary genre are employed within its narrative framework.*

Keywords: *The Fourth Kind, mise-en-scène analysis, mockumentary, horror cinema, found footage*

Giriş

Sinemada gerçeklik sinemanın icadından bu yana önemli bir unsur olmuştur. Lumiere Kardeşler’in ilk filmleri istemsizce de olsa günlük hayattan sahneleri aktarıırken gerçeği aktarma çabası içindedir. İlerleyen dönemde ise gerçeğin aktarımını direkt olarak dert edinen belgesel filmlerdir. Şenol Çöm, *Belgesel Sinemada Sinematografi ve Gerçeklik* adlı kitabında sinemanın doğuşundaki ilk filmlerle belgeselin de doğduğunu ancak çeyrek asır sonra belgesel film ifadesinin kullanıldığını vurgulamaktadır (Çöm, 2019, s. 35). Patricia Aufderheide, 19. yüzyıl sonlarında ilk filmlerle belgesel filmin ortaya çıktığını doğrular ve *Nanook of the North* (Yön. Robert J. Flaherty, 1922), *Rain* (Yön. Joris Ivens, 1929) ve *Man with a Movie Camera* (Yön. Dziga Vertov, 1929) belgesel filmlerini örnek gösterir (Aufderheide, 2007, s. 1). Bill Nichols, belgesel filmlerin gerçekliğin kendisini değil bir izlenimini aktardıklarını söylemektedir. Kameraya rol yapmayan insanlarla gerçek dünyanın sahibi bir temsili yaratılmaya çalışılır (Nichols, 2017, s. 13). Aufderheide’ye göre de konu seçimi, ifade biçimleri, bakış açısı, hikâye akışı ve hedef kitle gibi bir dizi tercihten oluşan belgeseller, gerçeklik iddiası ve seçilen paylaşılacak istenen gerçekliğin parçası arasındaki gerilimle tanımlanmaktadır (Aufderheide, 2007, s. 127). Bu ifadeler ve tanımlamalar incelediğinde belgeselin “gerçek” olduğuna dair kesin bir yargıda bulunmadığına ve olabildiğinde gerçeği aktarmaya çalıştığına ulaşılabilmektedir. Bu nedenden ötürü belgesel film ile kurmaca film arasında keskin bir ayrım da bulunmamaktadır. Bazı durumlarda ve alt türlerde belgesel ile kurmacanın sınırları daha silik bir hale gelebilmektedir. Nichols, belgesel için yapılan tanımların farklı belgesel türlerini ayırmayı zorlaştırdığını ve yaratıcılıkta kesin ifadelerin, yasaların ve kuralların bulunamayacağını belirtir (Nichols, 2017, s. 161).

TABLO 6.1 Kurmacanın Kurmaca Dışıyla İlişkisi

Görsel 1. : (Nichols, 2017, s. 163)

Nichols'ın kurmaca ile belgeselin ilişkisini göstermek için yarattığı kümelemeler incelendiğinde kurmaca ile belgeselin yani kurmaca dışının kesiştiği ortak alanda belgesel drama (docudrama), sahte belgeseller (mockumentary), yeniden sahnelemeler/canlandırmalar ve yeni gerçekçilik türleri yer almaktadır (Nichols, 2017, s. 163). Ancak ortak alanda olsalar da bu alt türler de kendi içlerinde farklılıklara ve ayrımlara sahiptir. Özellikle belgeselin alt türleri olan belgesel dramalar ile sahte belgeseller karıştırılabilmektedir. Paul Ward, belgesellerin tamamının kurmaca olmadığını ancak bütün kurmaca olmayan filmlerin de belgesel sayılamayacağını söylemektedir. Özellikle belgesel kabul edilen filmlerin, kurgusal hikâye anlatımıyla bağdaştırılan teknikleri kullanmalarının durumu karmaşık hale getirdiğini belirtmektedir. Türler arasındaki temel ayrımın biçim veya üslupla değil, amaç ve bağlam ile yapılması gerektiğini vurgulamaktadır (Ward, 2005). Bu ayrım yöntemi, belgesel dramalar ile sahte belgeseller için geçerlidir.

Sahte belgeseller, İngilizcede mock-documentary veya kısaltılmış hali olan mockumentary adıyla anılmaktadır. Hight ile Roscoe, *Faking It* adlı çalışmalarında, mockumentary adlandırmasındaki “mock” teriminin kökeninin bir formun kopyalanmasını çağrıştırdığını ve terimin “alay etmek” veya “taklit yoluyla eleştirmek” anlamlarına geldiğini söylemektedir. Sahte belgesellerin taklit yoluyla eleştirileri çerçevesinde parodik bir gündem taşıdıklarını ve bununla beraber gerçek ile kurgu arasındaki sınırların belirsizleştiğini ekler. Bu yönüyle belgesel dramalarla aynı özelliği taşıyor olsalar da Hight ile Roscoe, sahte belgesellerin, belgesel türüne karşı reflektif ve alaycı bir duruş sergilemesiyle belgesel dramalardan ayrıldıklarını belirtmektedir (Roscoe ve Hight, 2001, ss. 1-6). Nichols da sahte belgesellerin klasik belgesel uygulamalarına sahip çıktığını ancak kurgulanmış ve senaryolaştırılmış bir biçimde ortaya konduklarını doğrulamaktadır. Gerçek bir belgesel havası içinde olduklarını ancak bir yandan da gerçek olmadığının ipuçlarını izleyiciye verdiklerini belirtir. Bu filmlerin sunduğu keyfin izleyiciye aktif bir rol yükleyerek oyunbaz bir durumun içine dahil ederek yeni bir bakış sunmasından geldiğini söylemektedir (Nichols, 2017, s. 37). Bu tanımlamalar göz önünde bulundurulduğunda sahte belgeselin belgesel biçiminde olup kurmaca bir senaryoya sahip olmasıyla, kurmaca aktarım biçiminde gerçeği aktarma çabasında olan belgesel dramalardan ayrıldığına ulaşılabilmektedir. Elif Demoğlu, *Düş ile Gerçek Arasında* kitabında, sahte belgesellerin olabildiğince gerçeğe benzemeye çalışırken belgesel biçiminin taklit edildiğini ve buna rağmen kurmaca senaryosuyla izleyicide şüphe uyandıran bir kurmaca ve belgesel film türü olduğunu belirtmektedir (Demoğlu, 2014, s. 89). Ayrıca Demoğlu sahte belgeselin, içinde özelliklerine göre de alt türlere ayrıldığını belirtmektedir; siyasi sahte belgeseller, metasinema, parodi ve korku (Demoğlu, 2014, s.113). Sahte belgeselin alt türü

olan korkuda, sahte belgeselin kodları bir aktarım biçimi olarak kurmaca içeriğin gerçekliğini artırmak için kullanılmaktadır. Özellikle korku sinemasının bir alt türü olan buluntu filmlerde (found-footage) sahte belgesel türünün niteliklerine rastlanmaktadır.

Post-truth kavramı, online Cambridge sözlüğe göre, insanların bir durumu gerçekler yerine duyguları ve inançları üzerinden kabullenmesi olarak açıklanmaktadır (Cambridge, 2024). Post-truth (hakikat sonrası), 21. yüzyılda kamusal hakikat iddiaları üzerindeki anlaşmazlıkların yaygın olarak belgelenmesi için ortaya çıkan ve bu durumla ilgili endişeleri ifade eden bir terimdir (Harsin, 2018). Post-truth politics adıyla özellikle politika için kullanımı yaygınlaşmış olsa da post-truth, bir olayın veya durumun nesnel gerçekliğinin sahte veya kurmaca bilgilerle harmanlanarak yeni bir gerçeklik iddiasıyla sunulması, nesnel gerçekliğin silikleştirilmesi olarak ifade edilebilmektedir. Sahte veya kurmaca bilginin içine eklenen birkaç nesnel gerçeklikle yeni bilginin ikna kabiliyeti de artmaktadır. Bu yönüyle post-truth doğrudan sahte belgeselin bir parçası olarak sayılabilmektedir.

Britannica'daki tanımlamaya göre; buluntu film terimi, yönetmenler ve sergileyiciler tarafından gerçekten bulunan ya da bir şekilde içeriğe dahil edilen eski görüntülerden oluşan film eserlerini de ifade edebilir. Bu materyaller, yeni bir sanat eseri olarak yeniden işlenebilir veya film festivallerinde olduğu gibi sergilenebilir. 1980 yapımı *Cannibal Holocaust*, genellikle türün ilk örneği olarak kabul edilirken türe popülerlik ve devamlılık kazandırmanın 1999 yapımı *The Blair Witch Project* filmi olduğu kabul edilmektedir (Eldridge, 2023). Korku sinemasının bir alt türü olan buluntu film (found-footage) ise ekonomik sıkıntıların neden olduğu düşük bütçelerin etkisiyle doğmuştur. Korku filmlerinin tür olarak genellikle yeterli bütçeyi bulamamasından ötürü yapımcılar ve yönetmenler kötü ve ucuz gözükmeyen yenilikçi filmler üretme yolunda buluntu film türüne yönelmektedir. Günümüzde bütçesizlik tek etken olmasa da buluntu filmlerinde üretimlerinin devamlılığını sağlayan önemli etkenlerden biri olmaya devam etmektedir. Düşük bütçeler nedeniyle tercih edilen bir tür olmasının yanı sıra ucuz ve amatör görünümlü estetiği izleyicileri etkilemektedir (Turner, 2019, ss. 1-2). Keira McKenzie, buluntu film türünü "gerçeklik korkusu" olarak adlandırır ve izleyicinin karakterlerden biri haline geldiğini, izleyicinin doğrudan anlatımın içine dahil edildiğini ve türün kurmacayı deneyimlenebilir bir hale getirdiğini iddia eder (McKenzie, 2011, ss. 37-42). McKenzie'nin bu iddiasına neden olan buluntu filmin kamerayı kullanım biçimidir. Buluntu filmlerde genellikle kamera birinci şahıs tarafından kullanılır ve film boyunca kameranın kimin kontrolünde olduğu bellidir, tanrısal/üçüncü şahıs bakış açısı kullanılmaz. Heller-Nicholas, buluntu filmlerin amatör görünümüne rağmen her zaman amatör çekimlerden, basit setlerden oluşmadığını belirtir. İzleyicilerin sınırlarını zorlayan buluntu filmlerin gerçek ile kurgu arasındaki çizgiyi bulanıklaştırıp izleyicinin gerçeklik algısıyla oynadığından, bunu yaparken de röportajlar, seslendirmeler, gazete kupürleri ve fotoğraflar gibi materyallerle korku sahte belgesellerine dönüştüğünden bahsetmektedir. Buluntu filmin, kendi özgün kodlarını ve konvansiyonlarını oluşturacak kadar geliştiğini, bu türün korku ve sahte belgesel arasında duran bir hibrit form olmadığını, kendi belirgin özelliklerine sahip, bağımsız bir korku kategorisi olduğunu vurgular (Heller-Nicholas, 2014, ss. 3-16). Heller-Nicholas'ın söyledikleri göz önüne alındığında buluntu filmin başlı başına bir tür olduğunda ve buluntu filmde sahte belgeselin yer yer bir aktarım biçimi olarak kullanıldığına ulaşılabilmektedir.

Bu çalışmanın örnekleme olarak belirlenen *The Fourth Kind*, hem buluntu film türünde hem de klasik kurmaca yapısında olan melez yapıda bir film oluşuyla ve bazı sahnelerde sahte belgeseli aktarım biçimi olarak kullanılmasıyla çalışmada incelenmeye uygun bulunmuştur. Filmde eskitme görüntüler, sunucular, tanık röportajları, arşiv kaydı olduğu iddia edilen görüntüler ve aktüel kamera çekimleri yer almaktadır. Melez yapısı sayesinde sahte belgeselin bir korku filminde hangi yollarla ve yöntemlerle bir aktarım biçimi olarak kullanıldığına ulaşılmaya çalışılacaktır. Çalışmada incelenecek materyalin filmdeki sahneler ve görsel sunum olması nedeniyle de mizansen çözümlemesi yöntem olarak uygun görülmektedir. Fakat klasik mizansen öğelerinden ziyade günümüz sinema teknolojisinde sinematografiye yansıyan kurguda yapılan efektlere, filme yerleştirilen uyarı yazılarına ve konuşmalarına, sunucu/muhabir karakterin varlığına vb. bakılacaktır.

Fransızca kökenli bir terim olan “mizansen,” filmdeki görsel unsurların tamamını kapsayan bir kavram olarak tanımlanmaktadır ve kısaca sahneleme anlamına gelmektedir. Işık, dekor, oyuncular, kostümler gibi unsurların hem birbirleriyle hem de kamera ile olan ilişkileri, mizansenin oluşturan temel bileşenlerdir. Bir filmin görselliğini derinlemesine analiz etmek için genellikle mizansenden faydalanılmaktadır (Gibbs, 2002, ss. 5). Yönetmen, izleyiciyi çerçevede belirli noktalara çekmek ve kendi tarzını yansıtmak için oyuncuları yerleştirme şekli, ışıklandırma, dekor gibi mizansen öğelerini kullanmaktadır (Bordwell vd., 2020, ss. 112-113). Mizansen yalnızca yönetmenin tarzını ortaya koymakla kalmamakla birlikte aynı zamanda filmin anlatısına temel oluşturmakta ve filmdeki hikâyenin izleyiciye doğru ve etkili bir biçimde aktarılabilmesi mizansen öğeleri kendi içinde uyum göstermektedir (Mascelli, 2007, ss. 207-208). Bu yaklaşımla, film yapımına yönelik biçimsel tercihlerin derinlemesine bir analizi mümkün hale gelir ve bir filmin sanatsal ve anlatısal yapısı daha detaylı bir şekilde yorumlanabilir.

Yöntem

Çalışmada amaçlı örneklem metoduyla seçilmiş olan Amerikan yapımı korku filmi *The Fourth Kind* (2009, Yön. Olatunde Osunsanmi) temel alınmaktadır.

Film, Bordwell ile Thompson’dan Kabadayı (2018) ’ya dek birçok akademisyenin bahsettiği mizansen çözümlemesi yöntemiyle incelenmektedir. Filmin mizanseninin bir parçası olan kamera açıları, kamera hareketleri, çekim ölçekleri, renk tercihleri ve görsel efektler ele alınmaktadır. Bu çalışmada filmin mizansen öğeleri üzerinden filmde sahte belgesel türünün görsel bir aktarım biçimi olarak varlığı tartışılmaktadır.

The Fourth Kind Filminde Sahte Belgeselin Aktarım Biçimi Olarak Kullanımı

2009 yapımı Amerikan filmi *The Fourth Kind*, korku, gerilim ve gizem türlerinde yer almaktadır. Filmde Alaska’daki gizemli kaçırılmaların ve korkunç deneyimlerin peşine düşen psikiyatrist Abigail Tyler’ın başına gelenler anlatılmaktadır. Buluntu film, alt türüne ait olan filmde anlatılanların gerçek olduğu iddiası filmin başından itibaren yer almaktadır, hatta başrol oyuncusu Milla Jovovich, filmin başlangıcında yaşananların gerçek olduğunu ve yalnızca canlandırma sahnelerde yer aldığını söylemektedir. Canlandırma sahneler klasik kurmaca film formatında üçüncü şahıs gözünden anlatılırken gerçek olduğu iddia edilen kayıtlar birinci şahıs gözünden gösterilmektedir. Bu nedenle film her ne kadar kayıtlar nedeniyle buluntu film olarak nitelendiriliyor olsa da melez bir yapıdadır. Bu çalışmada sahte belgeselin bir korku filminde aktarım biçimi olarak kullanımı, filmin mizansenine ait parçalar üzerinden alt başlıklarla incelenecektir.

Gerçeklik Uyarısı

Buluntu filmleri etkileyici kılan etkenlerden birisi gerçeklik iddiasıdır. Filmlerin başlangıcında sıklıkla bir metin halinde veyahut *The Fourth Kind* filminde olduğu gibi oyuncularla filmde anlatılanların gerçek bir olaydan uyarlandığı, esinlendiği iddia edilmektedir. Bazı filmler ise bu iddiayı öne sürmeden direkt olarak akışa geçer. Önemli olan olayın gerçekten yaşanmışlığından ziyade gerçekliğin iddiasıdır. Film başlamadan önce izleyiciye verilen bu iddia ile izleyici manipüle edilmekte ve filmi bu gerçeklik iddiası üzerinden izlemektedir. Bu hem merak duygusunu hem de korkuyu tetiklemektedir.

Görsel 2. The Fourth Kind (Olatunde Osunsanmi, 2009) / Milla Jovovich açıklama yapar

The Fourth Kind filmi, uhrevi bir ortamda izleyiciye direkt olarak konuşan başrol oyuncusu Milla Jovovich ile başlar. Jovovich kısaca, izleyicilerin birazdan izleyecekleri filmde Abigail Tyler karakterine hayat verdiğini, filmdeki canlandırma sahnelerde Tyler'ı canlandırıldığını ancak kamera ve ses kayıtlarında gerçek Abigail Tyler'ın yer aldığını, izleyeceklerine inanıp inanmama tercihinin izleyicilere kaldığını söylemektedir. Ayrıca izleyecekleri görüntülerin bazılarının oldukça rahatsız edici olduğunun uyarısını yapar. Filmin bu başlangıç sahnesi mizansen çözümlemesi ile incelediğinde rahatsız edici bir atmosfer kurulduğu görülmektedir. Milla Jovovich'in konuşma yaptığı uhrevi ortam ormanlık bir alandır ve gizem yaratan bir aydınlatma yer almaktadır. Milla Jovovich ise bir ciddiyet içinde ve duygusuz bir biçimde konuşmaktadır. Ayrıca filmde yer aldığını iddia ettiği gerçek kayıtların sürelerinin ayrıntılarını vb. vermesiyle de olayın ciddiyetini artırmaktadır. Filmde gerçeklik uyarısının yalnızca film öncesi kısa bir yazı ile yapılmadığı için daha etkileyici ve inandırıcı olduğu düşünülmektedir. Hem rahatsız edici bir atmosfer kurulumu yer almaktadır hem de başrol oyuncusu büyük bir ciddiyetle filmde olanların gerçekliğinden bahsedip uyarıda bulunmaktadır.

Filmin sahte belgesel türü ile bağlantısı, başrol oyuncusunun gerçeklik iddiası ile bağlantılıdır. Filmin başlangıcında izleyici kurmaca bir evrene henüz giriş yapmadan başrol oyuncusunun filmde yaşananların ve yer alan kayıtların gerçek olduğundan bahsetmesi kurmaca evreni yıkıma uğratmakta ve gerçeklik iddiasında bulunmaktadır. Belgeseller ve sahte belgeseller gerçeklik iddiasında bulunmaktadır. Kurmaca bir filmde gerçeklik iddiasının yer alması ise sahte belgeseldeki gibi kurmaca bir öykünün etkisinin artırılmasını sağlama isteğinden kaynaklanmaktadır. Korku filmlerinde de bu yöntem sahte belgeselin bir aktarım biçimi olarak kullanımıyla gerçekleşmektedir. *The Fourth Kind*'da da sahte belgeselin bir aktarım biçimi olarak kullanımının ilk örneğine filmin başındaki gerçeklik iddiasında rastlanmaktadır. Kurmaca içeriğe belgesel formu getirerek sahte belgeselde gerçekleştirilen etkinin amaçlandığı gözlemlenmektedir.

Sunucunun Varlığı

Belgesellerin birçoğunda bir sunucu, konuşmacı veya muhabir yer almaktadır. Bu karakter anlatımı, sunumu veya belgeseldeki diğer insanlarla olan konuşmaları/röportajları ile gerçeklik iddiasını kuvvetlendirir. Sahte belgeseller de belgeselin biçimini kopyaladıkları için aynı karakterleri içermekte ve kurmaca içeriklerini gerçeklik iddiası ile bu şekilde sunmaktadır. Sahte belgeselin biçiminden faydalanan korku filmlerine bakıldığında sıklıkla bir sunucunun, muhabirin ya da konuşmacının varlığına rastlanılmaktadır. *The Fourth Kind*, bu durumu birkaç farklı biçimde gerçekleştirmektedir. Öncelikle gerçeklik uyarısını yaparken yaptığı açıklamalarla başrol oyuncusu bir nevi sunucu görevindedir. Filmdeki ilk kullanım burada gözlemlenmektedir. Bu gözlem yine mizansenin çözümlenmesiyle kadrajda yer alan kişi baz alınarak gerçekleştirilmektedir.

Görsel 3. The Fourth Kind (Olatunde Osunsanmi, 2009) / Yönetmen sunuculuk yapar

Filmde sunucunun resmi olarak yer aldığı bir diğer sahne ise gerçek olduğu iddia edilen bir programın görüntüsüdür. Burada yine gerçek Abigail Tyler olduğu iddia edilen oyuncu ile filmin yönetmeni yer almaktadır. Yönetmen bir program sunucusu olarak Tyler’in başından geçenleri konuştuğu bir röportaj gerçekleştirmektedir. Bu program kaydının hem gerçeklik iddiası hem de filmin gerçek yönetmeninin filmde yer alıyor olması filmdeki gerçeklik iddiasını olumlu yönde etkilemektedir ve duruma ciddiyet katmaktadır.

Son olarak Abigail Tyler’in hastalarla görüşme kayıtlarında psikiyatrist olarak yer aldığı sahneler de konuşmacının varlığı durumuna dahil edilebilmektedir. Sahte belgeselin aktarım biçiminin bir parçası olan bu durum *The Fourth Kind*’da farklı örneklerle yer almaktadır.

Aktüel Kamera Kullanımı

Belgesellerin birçoğunda sinema kameraları yerine daha az profesyonel, rahat hareket sağlayan kameralar kullanılmaktadır. Konuları gereği anın yakalanması için kamera olabildiğince kayıt ve hareket halindedir. Bu sallantılı ve profesyonel gözükmeyen kamera kullanımı da sektörde aktüel kamera kullanımı veya sallantılı kamera olarak adlandırılmaktadır. Belgeseldeki bu kamera tercihi hem gerçekliğin daha hızlı ve doğru yakalanması için hem de bütçesel sebeplerle tercih edilebilmektedir. Sahte belgeseller ise bunu yine belgeselin biçimini taklit etmek için kullanmaktadır. Bu kamera kullanımı belgeseller nedeniyle özellikle gerçeklik iddiası ile ilişkilendirilebilmektedir. Sahte belgesellerde kurmaca içeriklerini gerçekçi kılabilmek için aktüel kamera kullanımından sıklıkla faydalanmaktadır. Aynı durum buluntu filmler için de geçerlidir. Sıklıkla aktüel kamera kullanımı buluntu filmlerde tercih edilmektedir. Filmde yer alan oyuncuların birisi ya da birden fazlası film boyunca kamerayı elde kullanmakta, kamera sarsılmakta, sallanmakta ve hikayedeki aksiyonu takip etmektedir.

Görsel 4. The Fourth Kind (Olatunde Osunsanmi, 2009) / Abigail Tyler’ın hasta kaydı

The Fourth Kind, aktüel kamera kullanımını tam anlamıyla kullanmamaktadır. Filmde “gerçek” olduğu iddia edilen video kayıtlarının mizansenini incelendiğinde kameranın sabit bir konumda olduğu, herhangi bir şekilde olayı takip etmediği, sallantılı bir görüntü sunmadığı gözlemlenmektedir. Ancak buna rağmen kayıtlarda tercih edilen kamera yine profesyonel olmayan, ev kullanıcılarına hitap eden bir video kameradır. Bu da hareket olmamasına rağmen gerçeklik iddiasını kuvvetlendirmekte ve korku hissiyatını olumlu yönde etkilemekte olduğuna ulaşılabilmektedir. Sahte belgeselin aktarım biçimi olarak kullanımı, bu filmde bir nevi profesyonel olmayan kameranın kullanımı ve kullanım biçimindeki basitlik ile de sağlandığı söylenebilmektedir.

Görüntüde Bozulmalar

Bulutlu film türünde kamera çekimlerinde aktüel/sallantılı kamera kullanımının yanı sıra görüntüde bozulmalara rastlanabilmektedir. Bu bozulmalar tamamen post prodüksiyon sürecinde, kurgu aşamasında bilinçli gerçekleştirilen efektlerden meydana gelmektedir. Bunun yapımındaki amaç ise filmdeki korku unsurunun etkisini ve gerçeklik iddiasını artırmaktır. Görüntüde bozulmalar belgesellerde sıklıkla rastlanılan bir durum olarak görülmemektedir. Bu nedenle de sahte belgesellerde de spesifik olarak yer almamaktadır. Ancak belgeseller ile sahte belgesellerin gerçeklik iddiası düşünüldüğünde bu görüntüdeki yapay bozulmalar aynı iddiaya hizmet etmektedir. Bozulmalar aktüel kameralardaki çekime, yani mizansenin bir parçasına dahil edildiği için sahte belgeselin aktarım biçimi olarak kullanımında incelenmesi bu çalışma için uygun görülmektedir.

Görsel 5. The Fourth Kind (Olatunde Osunsanmi, 2009) / Kayıta bozulmalar

The Fourth Kind, görüntüde bilinçli bozulmaları gerçekliği iddia edilen kayıtlar üzerinde kullanılmaktadır. Milla Jovovich'in oynadığı sinematik, üçüncü şahıs çekimlerde bu durum gerçekleştirilmemektedir. Özellikle kayıtlardaki hastaların hipnoz esnasında uzaylı varlıklarla karşılaştıkları anlarda hafif bozulmalar başlamakta ve uzaylı varlıklar tarafından ele geçirildikleri anlarda görüntülerde ciddi bozulmalar, glitchler ve kararmalar meydana gelmektedir. Bu filmde bozulmaların kullanımı amacı yine aynı şekilde korku etkisini artırmak ve gerçeklik iddiasını kuvvetlendirmektir. Gerçeklik iddiasını ise o ortama gelen varlıkların insan üstü güçleriyle elektronik cihazları bozduğu düşüncesiyle gerçekleştirir. Bu her ne kadar gerçeklikte normal görülecek bir durum olmasa dahi bahsi geçen varlıklar da normale dahil olmadıkları için kendi içinde tutarlı sayılabilmektedir. Görüntüde bozulmalar, gerçeklik iddiasıyla birlikte sahte belgeselin aktarım biçimi olarak kullanımına örnek gösterilebileceği düşünülmektedir.

Tanık/Konuk Röportajları

Belgesellerde, sahte belgesellerde ve buluntu filmlerde sıklıkla tanık veya konuk röportajlarına rastlanmaktadır. Bu durumun temeli yine belgesel filme dayanmaktadır. Belgeseller, gerçeklik iddiasında bulundukları olayı veya durumu kuvvetli kanıtlarla sunmak, açıklamak için röportajlardan faydalanır. Sahte belgeseller ise bu durumu kurmaca içeriğini tıpkı belgeseller gibi gerçeklik iddiasıyla sunabilmek için kullanarak belgesel biçimini taklit etmektedir. Buluntu filmlerde ise bu durum sahte belgeselin aktarım biçimi olarak kullanımından kaynaklanır. Röportajlar, filmdeki inandırıcılığı artırarak korku unsurunu da artırmak için kullanılmaktadır.

Görsel 6. *The Fourth Kind* (Olatunde Osunsanmi, 2009) / Abigail Tyler ile röportaj kaydı

The Fourth Kind, filmin gerçek yönetmeninin “gerçek” Abigail Tyler olduğu iddia edilen oyuncuyla yaptığı röportajlarla bu duruma yer vermektedir. Filmin başından itibaren Abigail Tyler başından geçenleri bitik bir durumda yönetmene anlatmaktadır. Bu röportaj kaydı filmdeki olayın gerçeklik iddiasını kuvvetlendirme ve korku unsurunu artırma amacıyla kullanılmaktadır. Aynı zamanda röportajı yapanın filmin gerçek yönetmeni olması da gerçeklik iddiasını kuvvetlendirmektedir. Röportaj kaydında oyuncu ile yönetmen arasında ciddiyet hâkim olmakta ve bu röportaj film boyunca yer yer gösterilerek filmin sonuna kadar devam etmektedir. Sahte belgeselin bir aktarım biçimi olarak kullanımı filmde röportaj kullanımıyla da açık bir biçimde kendini göstermektedir.

Sonuç

Sahte belgeseller, belgesel filmin kodlarını kullanarak kurmaca bir içeriği gerçeklik iddiasıyla sunmaya çalışmaktadırlar. Ortaya çıkış amacı belgeselle alay edip eleştirmek ile hiciv içeren bir içerik ortaya koymak iken ilerleyen zamanlarda oyun alanını genişleterek başka türlerle bağlantı

kurmuştur. Korku türü, sahte belgeselin güçlü bir bağ kurduğu oyun alanlarından birisidir. Özellikle buluntu film alt türü sahte belgeselin kodlarıyla uyum sağladığı için sahte belgesel bir aktarım biçimi olarak buluntu filmde kendine yer bulmaktadır. Bu çalışmanın örnekleme olan *The Fourth Kind* filmiyle bu durum birçok örnekle doğrulanabilmektedir. *The Fourth Kind* gerçeklik iddiasında bulunan kayıt görüntüler kısmıyla buluntu film kabul edilen ancak üçüncü şahıs gözünden sinematik çekimlere de sahip melez bir filmidir. Ancak gerçeklik iddiasında bulunan kısımların, sahte belgeselin kullanımını açık bir biçimde içerdiğine ulaşılabilmektedir. Filmin mizansen ve mizanseninde yer alan öğeler incelendiğinde sahte belgeselin niteliklerinin bir aktarım biçimi olarak kullanıldıkları ortaya çıkmaktadır. Öncelikle filmin başında yer alan, başrol oyuncusunun sözlü gerçeklik iddiası sahte belgeseli karşılayan ilk öğe olmaktadır. Oyuncu, izleyicilerin filmde göreceklerinin gerçekten yaşandığını ve son kararın onlara kaldığını söyleyerek kurmaca içeriğe bir gerçeklik iddiası yüklemektedir. Bu durum birçok buluntu filmde yazılı bir metinle de olsa yer almaktadır. Filmin mizansen sahne sahne incelenmeye devam edildiğinde fark edilen bir diğer öğe ise bir sunucunun varlığı olmaktadır. Filmin gerçek yönetmeni, filmde bir program sunucusu olarak yer almakta ve başrol oyuncusunun canlandırdığı Abigail Tyler'ın kendisi olduğu iddia edilen oyuncu ile röportaj yapmaktadır. Bu program kaydının olduğu sahneler sahte belgeselin bir aktarım biçimi olarak kullanıldığını dair iki öğeyi birden karşılamaktadır. Hem sunucu hem de tanık röportajı bulunmaktadır. Film, kurmaca içeriğinin gerçeklik iddiasını bu öğeleri kullanarak kuvvetlendirmektedir. Filmin mizanseninde göze çarpan bir diğer öğe ise direkt mizansenin temel bir parçası olan ve hatta mizansen meydana getiren kamera kullanımı tercihidir. Filmde gerçekliği iddia edilen kayıtlarda profesyonel olmayan bir kameranın kullanımı tercih edilmektedir. Bu her ne kadar buluntu filmlerde gerçeklik ile korkuyu artırmak için sıklıkla kullanılan aktüel kamera kullanımı olmasa da basit bir video kameranın tripod üzerine kurulumu da yarattığı amatör atmosfer ile benzer bir şekilde gerçeklik iddiasını kuvvetlendirdiğine ve korku unsurunu olumlu yönde artırdığına ulaşılabilmektedir. Belgeseller ile sahte belgesellerde de sıklıkla aktüel ve amatör kullanımına yer verildiği için bu noktada film yine sahte belgeselin bir başka niteliğini aktarım biçimi olarak kullanmaktadır. Son olarak ise mizanseninde yer alan ancak post prodüksiyonda kurgu aşamasında bilinçli olarak yaratılan bozulma efektlerine rastlanmaktadır. Bu durumun direkt olarak sahte belgeselin bir parçası olduğunu iddia etmek mümkün olmasa dahi sahte belgeselin temel amacı olan gerçeklik iddiasını kuvvetlendirmek için filmin mizanseninde bir aktarım biçimi olarak yer almaktadır.

Sonuç olarak, *The Fourth Kind* filmi üzerinde mizansen çözümlemesi yapıldığında birçok öğe yönünden sahte belgeselin bir aktarım biçimi olarak kullanıldığını açıkça ulaşılabilmektedir. Sahte belgeselin korkuyla olan güçlü bağı direkt olmasa da bir aktarım biçimi olarak kullanımıyla sağlanmaktadır. Buluntu filmlerde gerçeklik iddiasının sağlanmasında ve korku unsurunun artırılmasına önemli bir etkisi olduğu gözlemlenebilmektedir.

Kaynakça

- Aufderheide, P. (2007). *Documentary film: a very short introduction*. Oxford University Press.
- Bordwell, D. Thompson, K. Smith, J. (2020). *Film art: an introduction* (12th edition). McGraw-Hill.
- Cambridge (2025). Post-truth. 10 Ocak 2025 tarihinde, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/post-truth> adresinden erişildi.
- Çöm, Ş. (2019). *Belgesel sinemada gerçeklik ve sinematografi*. Literatürk Academia.
- Demoğlu, E. (2014). *Düş ile gerçek arasında: sahte-belgesel*. Doğu.
- Eldridge, S. (2023, Mayıs 5). Found footage. Britannica. 23 Aralık 2024 tarihinde, <https://www.britannica.com/art/found-footage> adresinden erişildi.

- Gibbs, J. (2002). *Mise-en-scene: film style and interpretation*. Wallflower.
- Harsin, J. (2018). *Post-truth and critical communication studies*. Oxford Research Encyclopedias.
- Heller-Nicholas, A. (2014). *Found footage horror films: fear and appearance of reality*. McFarland & Company Inc.
- Kabadayı, L. (2018). *Film eleştirisi* (3. Baskı). Ayrıntı.
- Lewis, J. (2014). *Essential cinema: an introduction to film analysis*. Wadsworth.
- Mascelli, J. V. (2007). *Sinemanın 5 temel ögesi: Sinema filmi çekim teknikleri* (2. Baskı). (Çev. Hakan Gür). İmge.
- McKenzie, K. (2011). Double the passive: the trials of the viewer/subject in cloverfield and the blair witch project. *OI3media*, 4 (3). 37-43. <https://www.yumpu.com/en/document/read/15006504/horror-in-pres-a-diretta-servizio-di-hosting>
- Nichols, B. (2017). *Belgesel sinemaya giriş*. (Çev. Duygu Eruçman). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Osunsanmi, O. (Yönetmen). (2009). *The Fourth Kind* [Film]. ABD-İngiltere-Bulgaristan: Universal Pictures.
- Roscoe, J. Hight, C. (2001). *Faking it*. Manchester University.
- Turner, P. (2019). *Found footage horror films: a cognitive approach*. Routledge.
- Ward, P. (2005). *Documentary: the margins of reality*. Wallflower.